Merz vecht voor positie na verlies in deelstaten

Analyse

Achtergrond - 21 september 2026 - Auteurs: Marja Verburg, Wiebke Pittlik

Na de desastreuze uitkomst voor de CDU van de verkiezingen in de Oost-Duitse deelstaat Mecklenburg-Voorpommeren en het verlies in stadstaat Berlijn zijn alle ogen maandag gericht op Friedrich Merz. Kan hij nog wel kanselier blijven? Merz zelf vindt van wel.

De christendemocratische CDU is in Mecklenburg-Voorpommeren met 4,9 procent onder de kiesdrempel van 5 procent gebleven en maakt dus de komende jaren geen deel meer uit van het deelstaatparlement. Dit heeft de CDU niet eerder meegemaakt en het doet de partij op haar grondvesten beven. De AfD werd met 38,2 procent de grootste partij.

Ook bij de verkiezingen in deelstaat Berlijn, waar de CDU regeert samen met de SPD, verloor de CDU flink. De socialistische partij Die Linke werd daar met 25,7 procent van de stemmen de grootste partij.

De uiterst rechtse AfD ziet zichzelf als de nieuwe volkspartij, zei partijleider Alice Weidel maandag. Omdat de AfD ook in de landelijke peilingen op flinke winst staat, vindt Weidel dat de partij moet mogen meepraten: “We zouden dringend gesprekken moeten voeren om dit land gezamenlijk uit de crisis te leiden. ”

Dat de CDU het zo slecht deed in Mecklenburg-Voorpommeren en Berlijn wordt voor een belangrijk deel toegeschreven aan de impopulariteit van Merz en zijn bondsregering. De kanselier scoort slechter in populariteitspeilingen dan al zijn voorgangers.

De positie van Merz staat al langer onder druk, maar sinds de verkiezingen in Saksen-Anhalt op 6 september werd er steeds openlijker gesproken over het tussentijds vervangen van de kanselier, ook in zijn eigen partij.

> Er lijken op dit moment weinig alternatieven voor een regering geleid door Merz

Merz trad zondag kort na de eerste exitpoll om 18.00 verrassend voor de pers met een statement waarin hij duidelijk maakte dat hij aanblijft. Daarmee hoopt hij speculaties over zijn positie voorlopig de kop in te drukken en dwingt hij loyaliteit

af bij partijgenoten. "We maken ons allemaal samen zorgen over de toekomst van ons land", zei hij. Merz benoemde de economische transformatie waarin Duitsland verkeert, waardoor het land in een ‘gecompliceerde situatie’ zit, de toon in de samenleving die steeds rauwer wordt, het dalende vertrouwen in overheidsinstanties, dat door 'radicaal-links en radicaal-rechts actief wordt ondermijnd'.

Merz ziet het als zijn taak het land weer 'fit te maken voor de toekomst'. Daarvoor zijn veranderingen nodig die kracht kosten en tot onzekerheden leiden. Maar je kunt die veranderingen niet uitstellen, zei hij. "Daarom moeten die hervormingen nu komen", aldus Merz. "Ik neem daarvoor de verantwoordelijkheid." Hij wil het land vooruit helpen, zei hij, "als partijvoorzitter van de CDU en als bondskanselier".

Kanselierswissel

Vorige week hadden de deelstaatpremiers van de CDU - die een belangrijke machtsbasis vormen in de partij - zich al achter de kanselier geschaard. Zondagavond en in de loop van maandag volgden steeds meer partijgenoten die zich uitspraken voor het aanblijven van Merz. Het belangrijkste is dat Duitsland een stabiele democratie blijft en dat de hoognodige hervormingen worden doorgevoerd, was de teneur van veel reacties.

Er lijken op dit moment weinig alternatieven voor een regering geleid door Merz. Hij zelf wil niet opstappen. Geen van de partijen wil nieuwe verkiezingen in de onrustige geopolitieke situatie en omdat de AfD ook in de landelijke peilingen de grootste partij is. In Duitsland kun je een kanselier vervangen terwijl de zittende regering aanblijft, maar dat kan alleen als er direct een andere kanselierskandidaat klaar staat. Die wisseling moet dan door de meerderheid van het parlement worden goedgekeurd.

> Merz is vastbesloten om door te gaan met de bezuinigingen op de zorg en de pensioenen

Over zo’n nieuwe kanselier moeten in de eerste plaats de regeringspartijen CDU/CSU en SPD het eens worden. Er werden de afgelopen weken meerdere kandidaten genoemd. Een goede kans zou Hendrik Wüst maken, de minister-president van Noordrijn-Westfalen, maar hij zal eerst de verkiezingen in april 2027 in zijn eigen deelstaat willen winnen. Bovendien is het voor niemand aantrekkelijk

om Merz op dit moment te vervangen. Een nieuwe kanselier zal met dezelfde problemen te maken hebben die ook de huidige regeringsleider teisteren en die niet zo snel zijn opgelost: de hoognodige hervormingen doorvoeren met twee coalitiepartijen die heel verschillende ideeën hebben over hoe dat moet.

Toch is niet zeker dat Merz' poging om tijd te kopen is gelukt. Zondag en maandag hebben verschillende overleggen van de CDU-top plaatsgevonden. Dinsdag komt de CDU-bondsdagfractie bijeen. Omdat de ontevredenheid met Merz ook binnen zijn eigen partij groot is, kan bij de partij-overleggen een eigen dynamiek ontstaan, waardoor zijn positie alsnog onhoudbaar wordt. De kanselier heeft een toespraak voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York voor komende woensdag afgezegd, omdat hij in deze crisissituatie in Berlijn wil zijn.

Hervormingen

Merz is vastbesloten om door te gaan met de bezuinigingen op het gebied van de zorg en de pensioenen, zei hij zondagavond. De kosten van de verpleegzorg, de gezondheidszorg en de pensioenen stijgen de komende jaren flink, mede door de vergrijzing. In 2027 wordt een tekort van vele miljarden verwacht bij de ziektekostenverzekaars (*Krankenkassen*) en de verzekeraars voor de langdurige zorg (*Pflegekassen*). Ook de kosten van het staatspensioen stijgen zo hard dat er grote tekorten ontstaan. Met regeringspartner SPD is deze zomer een pakket maatregelen afgesproken om de kosten te beteugelen. Dat pakket omvat ook belastinghervormingen en maatregelen om de economie aan te zwengelen. De komende maanden moet dit pakket in wetgeving worden omgezet.

Bij de pensioenen is vooral veel kritiek op het afschaffen van het vroegpensioen. Wie 45 jaar heeft gewerkt kan nu nog twee jaar eerder met pensioen, zonder dat dat geld kost, maar die regeling wil de regering stoppen. De SPD is hier eerder dit jaar met grote tegenzin mee akkoord gegaan en verschillende SPD-politici stellen de afspraken nu onder druk van de achterban opnieuw ter discussie.

> Kanselier Merz heeft zich met verschillende omstreden uitspraken van de kiezers vervreemd

Bij de zorgkosten is de kaasschaaf gehanteerd. Bij de ziektekosten gaan de eigen bijdragen omhoog en worden partners niet meer gratis meeverzekerd. Verder wordt bijvoorbeeld homeopathische zorg niet meer vergoed en wordt de vergoeding van psychotherapeutische hulp beperkt. Ook in de langdurige zorg wordt gesneden. De criteria voor een zorgindicatie worden bijvoorbeeld strenger en de eigen bijdrage voor verpleeghuizen gaat omhoog. Vanuit de zorg is veel protest, ook omdat veel artsen, verpleegkundigen en zorginstellingen het water

nu al tot de lippen staat.

Veel mensen in Duitsland gaan de maatregelen voelen en daarom is er veel weerstand. Kanselier Merz heeft zich met verschillende omstreden uitspraken van de kiezers vervreemd. Hij heeft bijvoorbeeld gezegd dat Duitsers harder moeten werken en zich minder vaak ziek moeten melden. Ook kwam hij eind augustus in aanvaring met een kinderarts tijdens een tv-gesprek. De vrouw noemde de bezuinigingen op de zorg inhumaan en vernietigend. Merz vond die kritiek ongepast en hield de vrouw voor dat zij ook een profiteur van het gezondheidssysteem is.

Niet alleen in zijn publieke optredens, ook in de coalitie met de SPD en in zijn eigen partij is Merz geen verbinder. Opvallend is dat hij de afgelopen dagen een iets deemoediger toon aansloeg en maandagmiddag zei hij blij te zijn dat de SPD de coalitie wil voortzetten.

Merz gaf zondagavond een statement waarin hij zei aan te blijven:

Dit bericht op Instagram bekijken

Een bericht gedeeld door ARD-Hauptstadtstudio (@ardhauptstadtstudio)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

https://duitslandinstituut.nl/artikel/68427/merz-vecht-voor-positie-na-verlies-in-deelstaten